

حقوق بشر برای همه

(۱)

مفاهیم پایه

خانه فرهنگ و توسعه پایدار

فهرست‌نویسی پیش از انتشار کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

نوری، نشاط، سعید، ۱۳۴۱ -

مفاهیم پایه/ مؤلف سعید نوری نشاط-- تهران: برگ زیتون: ۱۳۸۴.

۹۶ ص. مضمون: -- (حقوق بشر برای همه: ۱)

۱۵۰۰۰ ریال

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیفا.

۱. حقوق بشر. ۲. حقوق بشر-- ایران. الف.عنوان. ب. فروست:

حقوق بشر برای همه: ۱.

۳۴۱/ ۴۸

ج ۷/ ۵۷۱/ JC

ج ۱

۱۶۳۲۵- ۸۴ م

کتابخانه ملی ایران

حقوق بشر برای همه: (۱) مفاهیم پایه

• مؤلف: سعید نوری نشاط

• ناشر: برگ زیتون و خانه فرهنگ و توسعه پایدار

تهران، صندوق پستی ۱۵۸۷۵-۶۶۱۹

• چاپ اول: ۱۳۸۵ / تعداد: ۳۰۰۰ نسخه

• تصویرگر: صالح تسبیحی

• صفحه آرای: رویا مختارنژاد

• چاپ: بیکان/ صحافی: امین

• شابک: ۹-۸۳-۵۶۸۱-۹۶۴

• شابک دور: ۳-۸۶-۵۶۸۱-۹۶۴

• حق چاپ محفوظ است.

• مرکز پخش: مؤسسه فرهنگی هنری نقش سیمرغ، تلفن: ۴۸ ۴۳ ۸۱ ۶۶

• پست الکترونیکی: olive@neda.net

فهرست مطالب

۷	مقدمه
۱۳	چند نکته مهم پیش از شروع
۱۷	کار گروهی اول: انسان و حقوق انسانی
۲۷	کار گروهی دوم: درخت حقوق بشر
۳۳	کار گروهی سوم: نیازها و خواسته‌ها
۳۹	کار گروهی چهارم: سیاره جدید ما
۴۳	کار گروهی پنجم: مقایسه دو سند
۴۷	کار گروهی ششم: ترسیم نقشه حقوق بشر در جامعه ما
۵۱	کار گروهی هفتم: تاریخ و حقوق بشر
۵۹	کار گروهی هشتم: پنجره‌ها و آینده‌ها
۶۵	کار گروهی نهم: یک بازی نمایشی
۶۹	کار گروهی دهم: یک تمرین عملی
۷۵	منابع
۷۷	ضمائم

مقدمه

ما ایرانی هستیم و در سرزمین پهناور ایران زندگی می‌کنیم. جایی که زادگاه کورش هخامنشی است یکی از مردان کم‌نظیری که نامش نه تنها در تاریخ ملت ایران بلکه در ذهن همه جهانیان باقی است.

وسعت کشور ایران در زمان کورش بی سابقه بود. اما شهرت و آوازه کورش به دلیل کشورگشایی‌های گسترده‌اش نبوده و نیست، بلکه چنانکه در تاریخ آمده است به خاطر رفتاری است که او با ملل مغلوب داشت. کورش بر خلاف دیگر پادشاهان رفتار بسیار عادلانه‌تری با مردم و حتی بیگانگان داشت. او به عقاید و مقدسات ملل دیگر احترام می‌گذاشت. معابد مردم شکست خورده در جنگ را تعمیر و آباد می‌کرد. و هیچ زمان در شهرها و کشورهایی که در جنگ شکست می‌خوردند دست به کشتار افراد بی‌گناه نمی‌زد. اما افتخار دیگر ما این است که اولین منشور یا سند حقوق بشری به دست کورش کبیر و در زمان او تنظیم شد. کتیبه کورش که نخستین و قدیمی‌ترین سند تاریخی است که در آن به حقوق افراد توجه شده است.

در این کتیبه و از زبان کورش هخامنشی آمده است که «(من دوستدار خطا و نادارستی نیستم، بی‌عدالتی مطلوب من نیست، آنچه که حق است مطلوب من است.)» نکته مهم‌تر این است که در این سند کورش بر احترام به اعتقادات مردم و خوشرفتاری نسبت به اقلیت‌های دینی تأکید نموده است.

زاده شدن در سرزمین کورش تنها بخشی از هویت جمعی ایرانیان است. در سرزمینی زندگی می‌کنیم که اکثریت مردم آن معتقد به دین اسلام هستند، دین آزادی و برابری. بر اساس آموزه‌های این دین بود که کشورهای اسلامی از جمله کشور ایران گرد هم جمع شده و در سال ۱۳۶۹ اعلامیه اسلامی حقوق بشر را تنظیم و تصویب نمودند. این دولت‌ها اعتقاد داشتند که حقوق اساسی و آزادی‌های عمومی در اسلام جزئی از دین مسلمین است. همه افراد بشری یک خانواده‌اند و در اصل شرافت انسانی بدون هیچ تبعیضی با هم برابرند. زندگی هدیه انسانی و حق هر انسانی است.

همه در پیشگاه خدا یکسانند
بگذارید در تاریخ قدم به پیش بگذاریم و به اتفاق مهمی اشاره کنیم که با نام ایران

اعلامیه کورش کبیر

کورش کبیر، پس از ورود به شهر پرشکوه باستانی بابل (۵۳۸ قبل از میلاد)، برای آزادی ملل مختلف از اسارت بابل ها فرمانی صادر کرد که به موجب آن فرمان بالغ بر چهل هزار نفر از قید اسارت بابلی ها آزاد شدند و به اوطان خود مراجعت کردند. متن بابلی فرمان مزبور که بیست و پنج قرن پیش صادر شده به سال ۱۸۷۹ میلادی در حفاری بابل کشف شد که اکنون در موزه بریتانیا در لندن محفوظ است. این فرمان از نظر اهمیت موضوع و تفویض حقوق اجتماعی و آزادی به ملل تابعه در آن عصر چنان حائز اهمیت می باشد که در محافل حقوقدانان جهان به عنوان اولین منشور آزادی تلقی شده است و فرمان مزبور که بر سطح استوانه ای از گل رس در چهل و پنج سطر حک شده معروف به اعلامیه کورش می باشد و آن استوانه نیز به «استوانه کورش» مشهور شده است.

بخش هایی از متن اعلامیه

«منم کورش شاه جهان، شاه بزرگ، شاه بابل، شاه سرزمین سومر و اکد، شاه چهار گوشه (جهان)، پسر کمبوجیه، (...) من به هیچ کس اجازه ندادم که سرزمین سومر و اکد را دچار هراس کند، من نیازمندی های بابل و همه پرستگاه های آنان را در نظر گرفتم و در بهبود وضع شان کوشیدم، من یوغ ناپسند مردم بابل را برداشتم، خانه های ویران آنان را آباد کردم، من به بدبختی های آنان پایان بخشیدم، (...) از شهرهای... تا شهرهای آشور و شوش و آگاده و اشنونا و شهرهای زمبان و مورنو و در، تا ناحیه سرزمین گوتیوم، شهرهای مقدس آن سوی دجله را که مدتی دراز پرستگاه هایشان دستخوش ویرانی بود تعمیر نمودم و پیکره خدایانی که جایگاه آنها در میان آنان بود به جای خودشان بازگردانم و در منزلگاهی پایدار جای دادم، من همه ساکنان آنها را گرد آوردم و خانه هایشان را به آنها باز پس دادم، (...) من به خواست مردوک خدای بزرگ به صلح و صفا به جایگاه پسندیده خودشان باز گرداندم. (...)

پیوند خورده است و آن برگزاری کنفرانس جهانی حقوق بشر در ایران در سال ۱۳۴۷ بوده است. این کنفرانس اولین اجلاس مهم حقوق بشری بود که با حضور نمایندگان دولت‌های عضو سازمان ملل متحد و سران دولت‌های بزرگ به مناسبت بیستمین

بخشی از مقدمه اعلامیه اسلامی حقوق بشر قاهره

«... و با ایمان به این که حقوق اساسی و آزادی‌های عمومی در اسلام جزئی از دین مسلمین است، پس هیچ احدی به طور اصولی حق متوقف کردن کلی یا جزئی از زیرپا نهادن یا چشم‌پوشی کردن از احکام الهی، تکلیفی که خداوند از راه کتاب‌های خود نازل نموده و خاتم پیامبرانش را فرستاده و به وسیله او پایان و اختتامی برای رسالت آسمانی به عمل آورده است، ندارد. بنابراین مراعات آنها، عبادت است و کوتاهی از آنها یا تجاوز بر آنها مکر است و هر انسانی به طور منفرد، مسئول پاسداری و اجرای آن است و امت به گونهای هماهنگ در تضمین (مشترک) در قبال آن، مسئولیت دارد...»

سال تصویب اعلامیه حقوق بشر در تهران برگزار شد. کنفرانس بین‌المللی حقوق بشر تهران نقطه عطفی در تاریخ سیاسی و حقوقی ایران بوده است و شاید بتوان گفت کشور ما ایران یکی از کانون‌های اولیه شکل‌گیری حرکت‌های حمایت‌گراانه از حقوق بشر بوده است.

امروزه در فرایند تحولات بین‌المللی در جایی قرار داریم که حقوق بشر و آزادی‌های فردی اهمیت بسیاری یافته است. اسناد بین‌المللی زیادی توسط کشورها و به همت نظام ملل متحد به تصویب رسیده است که در آنها برای حفظ و حمایت از حقوق بشر تدابیری اندیشیده شده است.

کشور ما ایران نیز به برخی از این اسناد بین‌المللی حقوق بشر پیوسته است. در سال ۱۳۵۵ ایران به دو میثاق حقوق مدنی و سیاسی و حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی پیوست و در سال ۱۳۴۷ به کنوانسیون مبارزه با تبعیض نژادی و در سال ۱۳۷۳ نیز به صورت مشروط به کنوانسیون حقوق کودک ملحق شده است. مطابق با مفاد این کنوانسیون‌ها، دولت ما تعهداتی نسبت به اجرای آنها دارد. تعهداتی که بخشی از آنها در چارچوب این کتاب بیان می‌شود.

در حال حاضر ما در دهه بین‌المللی آموزش حقوق بشر قرار داریم. این دهه توسط سازمان ملل متحد و با هدف ترویج و حمایت از حقوق بشر از طریق آموزش نامگذاری

شده است. در این فرصت زمانی دولت‌ها وظیفه بسیار مهمی برای ترویج و آموزش حقوق بشر دارند؛ مطمئناً آموزش یکی از ابزارهای مهم برای دستیابی به صلح، امنیت و حفظ حقوق و آزادی‌های انسانی افراد است.

در این میان سازمان آموزش و پرورش نقش بسیار مهمی در گسترش فرهنگ حقوق بشری دارد در واقع می‌توان گفت که آموزش و پرورش و به‌ویژه آموزش رسمی، مؤثرترین ابزار برای گسترش حقوق بشر می‌باشد.

در کشور ما نیز وزارت آموزش و پرورش در راستای ترویج حقوق بشر اقدام به چاپ و انتشار و تدریس کتاب «آشنایی با قوانین مهم اجتماعی» نموده است. این کتاب در حال حاضر به صورت یکی از دروس اختیاری دبیرستان‌ها تدریس می‌شود. مباحث حقوق شهروندی، حقوق خانواده و آشنایی با حقوق و تکالیف فردی از فصول مهم این کتاب هستند که در واقع ارتباط بسیار مستقیمی با مقررات حقوق بشری دارند. اساساً از طریق آموزش به تک تک افراد جامعه می‌توان مهارت‌های فردی و اجتماعی افراد را در زندگی اجتماعی تقویت نمود. آموزش افراد جامعه در مورد حقوق و تکالیف خویش سبب می‌شود که افراد از حقوق خود دفاع نموده و به حقوق دیگران نیز احترام بگذارند.

وجود مراکز تحقیقاتی و مطالعاتی حقوق بشر در دانشگاه‌های تهران، شهید بهشتی، علامه طباطبایی، دانشگاه مفید قم و... نشانگر آن است که در سطح دانشگاهی موضوع حقوق بشر مورد توجه خاص قرار گرفته است و کتاب‌های بیشماری توسط مولفین و محققین به بازار کتاب روانه شده است. همه این نشان می‌دهد که تلاش گسترده‌ای در کشور ما برای آموزش حقوق بشر صورت می‌گیرد.

تأسیس رشته حقوق بشر در سطح کارشناسی ارشد در دانشگاه‌های مهم کشور مانند دانشگاه تهران، علامه طباطبایی و دانشگاه شهید بهشتی نیز مزید بر این علت است آموزش رسمی حقوق بشر در دانشگاه‌های کشور می‌تواند گام بسیار بزرگی در راه تحقق، پیشرفت و حمایت از حقوق انسانی افراد باشد.

اما بخش دیگری از آموزش به آموزش غیررسمی تعلق دارد که در آن از روش‌های مستقیم و غیرمستقیم استفاده می‌شود. آموزش‌های غیرمستقیم بیشتر توسط سازمان‌های غیردولتی صورت می‌گیرد و اساساً سه کتاب حاضر با هدف استفاده در آموزش غیررسمی طراحی شده است، اما می‌توان آن را در فضای رسمی آموزش و پرورش نیز به کار گرفت.

سه عنوان کتابی که در این مجموعه به چاپ می‌رسند، عناوینی هستند که برای استفاده در کارگاه‌های مشارکتی آموزش حقوق بشر تهیه شده‌اند و در واقع کتاب‌های

فرضیه‌پردازی یا تاریخچه‌نگاری نیستند. علاوه بر این مجموعه‌ای از یک سلسله دستورالعمل نیستند که بتوان در هر شرایطی به کار بست، بلکه بیشتر مجموعه‌ای از فعالیت‌هایی هستند که به شرکت‌کنندگان در کارگاه‌ها کمک می‌کند تا حقوق بشر را در زندگی خود تجربه کنند و بتوانند آن را در شرایط محلی خود بهتر درک کنند. این کتاب‌ها کمک می‌کنند تا شرکت‌کننده در کارگاه نگرش تازه‌ای نسبت به رعایت و ارتقای حقوق بشر بیابد. علاوه بر این تلاش شده است تا به زبان ساده هر جا که لازم است، در باره مفاهیم اساسی توضیحاتی داده شود.

کتاب اول در خصوص مفاهیم بنیادین حقوق بشر است. از تعریف انسان و حق آغاز می‌شود. زیرا این دو اساس و بنیاد حقوق بشر می‌باشد و به بتدریج از طریق پیشنهاد فعالیت‌های گروهی، مفاهیم پایه‌ای دیگر را مطرح می‌سازد.

کتاب دوم برخی از حقوق مطروحه در حوزه حقوق بشر را به صورت کار گروهی طرح می‌کند و در کتاب سوم به طور خاص به بحث در خصوص حق محوری در توسعه در قالب پنج کار گروهی می‌پردازد.

برای تهیه این کتاب دوستان بسیاری به من کمک کرده‌اند که لازم است که از تک تک آنها تشکر کنم. در ابتدای فهرست، همسر مهربانم مریم آقا شیخ محمد قرار دارد که همواره مشوق من در تهیه این سه جلد کتاب بوده است. نقطه نظرات موثر وی در جای جای این سه کتاب لحاظ شده است. همچنین از آقای اردلان خوشبخت مروی که در جریان برگزاری سه کارگاه آموزشی در اصفهان، اردبیل و همدان همراه من بود تا متن این فعالیت‌های گروهی قبل از نوشتن امتحان شوند - بسیار سپاسگزارم. علاوه بر این زحمات آقایان غلامحسین رئیسی، فیروز بنی بیات و محرم یوسفی سادات و نیز خانم آذر اعرابی در برگزاری چهار کارگاه آموزشی در شیراز، همدان، اردبیل و اصفهان جای تقدیر دارد. بدون کمک این دوستان غیرممکن بود که بتوان این مهم را به این مرحله رساند. از خانم‌ها مریم حسینخواه و لیلا اسدی که صبورانه در تهیه برخی از متون مطالعات موردی کتاب دوم کمک نمودند بسیار سپاسگزارم. علاوه بر این کمک‌های حقوقی خانم سمانه خیاطیان شایسته تقدیر است. علاوه بر این جای دارد که از خانم نسرين علیخانی که در تمام مدت تهیه این کتاب کمک‌های شایانی نمود سپاسگزاری کنم. در پایان از خانم آزاده ثبوت که مرا در بازخوانی و تصحیح متون کمک نمود بسیار قدردانی می‌کنم. در عین حال بخشی از ایده کتاب سوم را نیز مدیون آقای کلارنس دیاس هستم و در اینجا از وی تشکر می‌کنم. بخشی از متن تهیه شده در کتاب سوم ترجمه‌ای آزاد از متون آموزشی ایشان است.